

Dragan Božič: Late La Tène-Roman cemetery in Novo mesto : Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo : studies on fibulae and on the relative chronology of the Late La Tène period = Poznatensko-rimsko grobišče v Novem mestu : Ljubljanska cesta in Okrajno glavarstvo : študije o fibulah in o relativni kronologiji pozne latenske dobe, Katalogi in monografije 39
Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, 2008, 233 stranica, naklada 600 primjeraka

Dragan Božič: Late La Tène-Roman cemetery in Novo mesto : Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo : studies on fibulae and on the relative chronology of the Late La Tène period = Poznatensko-rimsko grobišče v Novem mestu : Ljubljanska cesta in Okrajno glavarstvo : študije o fibulah in o relativni kronologiji pozne latenske dobe, Katalogi in monografije 39
Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, 2008, 233 pages, print run of 600 copies

U seriji *Katalogi in monografije Narodnog muzeja Slovenije* izašla je 39. knjiga, koja se bavi kasnatensko-rimskom nekropolom u Novom Mestu u Sloveniji. Novo Mesto već godinama zauzima poseban položaj u slovenskoj arheologiji kao iznimno značajno nalazište za razdoblje čitavog željeznog doba. Dugogodišnja sustavna istraživanja nekropole na položaju Kapiteljske njive pod vodstvom Dolenjskog muzeja Novog Mesta rezultirala su ne samo sjajnim nalazima, poput novih primjera situlske umjetnosti, već i nizom od (zasada) šest monografija u ediciji *Carniola Archaeologica*. Monografija publicirana 1992., kao druga u seriji, donosi nalaze s keltsko-rimske nekropole na položaju Beletov vrt na lijevoj obali Krke u središtu današnjeg grada, proizašle iz sustavnih iskopavanja sredinom sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Grobne cjeline pružile su značajne podatke o kronologiji kasnatenskog razdoblja kao i o nošnji, grobnom ritusu te počecima romanizacije lokalne zajednice Tauriska. Ta je slika sada nadopunjena novim spoznajama koje donosi monografija dr. Dragana Božiča s Instituta za arheologiju pri Znanstveno raziskovalnom centru SAZU iz Ljubljane. Položaji Ljubljanska cesta i Okrajno glavarstvo predstavljaju naime integralni dio nekropole koja obuhvaća i položaj poznat kao Beletov vrt, kao i dvije lokacije na kojima su poduzeta zaštitna istraživanja mnogo manjeg opsega (kuća Vojska i Skabernetov vrt). D. Božič stoga predlaže objedinjeni naziv "nekropola Beletov vrt s okolicom" kojim bi se obuhvatilo spomenute položaje, dok bi se termin "nekropola Beletov vrt" koristio za određivanje grobova koje je istražio Tone Knez i objavio u spomenutoj monografiji iz 1992. godine.

Knjiga se otvara pregledom povijesti istraživanja, koja su se na spomenute dvije lokacije odvijala 1890. odnosno

A new book dealing with the Late La Tène-Roman necropolis in Novo Mesto, Slovenia has been published as the 39th volume of the series *Catalogues and Monographs of the National Museum of Slovenia*. For some years now, Novo Mesto has held a special place in Slovenian archaeology as an exceptionally significant Bronze Age site. The systematic excavations of the necropolis on the position Kapiteljske njive that lasted several years and were led by the Dolenjska Museum in Novo Mesto have yielded not only exceptional finds, such as new specimens of situla art, but also a series of six (for the time being) monographs as part of the *Carniola Archaeologica* series. A Monograph published in 1992, as the second in the series, presents finds from the Celtic-Roman necropolis on the position Beletov vrt on the left bank of the Krka river, in what is now the town centre. These finds were the result of systematic excavations in the mid-seventies of the last century. The grave assemblages provided significant data on the chronology of the Late La Tène period, as well as on the costume, the funerary rite and the beginnings of the Romanisation process in the local Taurisci community. This picture has now been complemented by the new insights presented in the monograph by Dr. Dragan Božič of the Institute of Archaeology at the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts in Ljubljana. The positions Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo are an integral part of the necropolis that also includes the position known as Beletov vrt and two locations that were the subject of rescue excavations of much smaller scope (Hiša Vojska and Skabernetov vrt). This is why D. Božič proposes that these positions be unified under the name of "the necropolis Beletov vrt and its surroundings", while the name "the Beletov vrt necropolis" would be used to refer to the graves investigated by Tone Knez and published in the mentioned 1992 monograph.

The book opens with an overview of the history of investigations, which took place at these two locations in 1890

1902. godine. Zbog nestručnog iskopavanja i devastacije prije dolaska stručnjaka na teren nisu sačuvane zatvorene cjeline, pa je samo zahvaljujući oznakama s brojem groba na nekim posudama u muzeju djelomično rekonstruiran sadržaj trinaest grobova istraženih tijekom radova na položaju Ljubljanske ceste. (Još su dva groba istražena 1954. na položaju Ljubljanske ceste, dok je kod Okrajnog glavarstva u razdoblju 1989.–1991. istraženo još 19 grobova.) Iscrpan prikaz prepiske između muzejskih djelatnika i bečkog Zentral Kommissiona, kao i opisa okolnosti pod kojima je došlo do otkrića, a zatim i iskopavanja grobova, nadopunjen je prijepisima originalnih pisanih izvora (uz pisma i izvještaje, tu su i izvaci iz novina), prikazanih na njemačkom originalu s prijevodom na slovenski. Podaci koji se donose u ovim poglavljima imaju i vrijednost za povijest slovenske kao i arheologije Novog Mesta, ali i za poznavanje lokalne povijesti općenito, stoga mogu poslužiti i onima koji ne pripadaju arheološkoj struci. Ipak, ciljana publika jesu stručnjaci koji se, prije svega, bave kasnolatenskim razdobljem, budući da se većina daljnjeg teksta odnosi na analize pojedinih oblika fibula te pitanja kronologije grupe Mokronog i njoj susjednih područja.

Na početku trećeg poglavlja koje donosi analizu fibula, autor specificira da se detaljna obrada u ovom dijelu zadržala na vrstama Nauheim II s područja rasprostiranja grupe Mokronog, te na tipovima Idrija Ia i Nova Vas. Isto tako, pojašnjava se kako je kao polazna točka poslužila rasprava Stefana Demetza. Demetzova monografija (Demetz 1999) postala je nezaobilazno štivo svakoga tko se u svojem radu susretne s kasnolatenskim i ranorimskim oblicima fibula, a takav je položaj stekla zahvaljujući iscrpnoj obradi goleme količine materijala iz europskih muzeja te tipološkim podjelama koje prate rasprave o kronologiji, distribuciji, načinu nošenja i porijeklu obrađenih tipova fibula. Iako D. Božič priznaje vrijednost i značaj Demetzovog djela, iznosi i kritiku neujednačenosti nekih iznesenih datacija ili tipoloških atribucija, što je sasvim normalna pojava u tako opsežnom radu. Prihvaćenost Demetzovih tipoloških podjela i kronologije nije potrebno tumačiti poznavatelju aktualne literature, koji je i sam vrlo dobro upućen u navedeno djelo, koje je na neki način podloga za čitanje Božičeve analize, kao što je to s druge strane i poznavanje Knezove objave materijala iz Beletovog vrta. S druge strane, može se reći i da je Božičeva analiza postala svojevrstan priručnik koji se koristi zajedno s Demetzovom monografskom obradom kao ispravak ili dopuna, ali i kao upozorenje čitatelju o potrebi kritičkog sagledavanja podataka koje susreće, što naravno vrijedi ne samo za istaknute primjere. Tipovi Idrija Ia i Nova Vas detaljno su obrađeni, s raspravama o povijesti istraživanja, obliku, nošnji, kontekstu nalaza, rasprostranjenosti i dataciji. Eventualne nesporazume o nomenklaturi fibula tipa Idrija u budućnosti će se izbjeći zahvaljujući nabranju različitih imena i mišljenja koje su razni autori iznosili tijekom godina, a korisnosti tekstualnog dijela doprinose i ažurirani popisi nalazišta s kartama rasprostranjenosti.

Četvrto poglavlje donosi zaključke o kronologiji nekropole Beletov vrt s okolicom, točnije njenih triju glavnih

and 1902. Because of the unprofessional excavation work and the devastation that took place before the arrival of experts, the closed assemblages were not preserved, so that the partial reconstruction of the contents of thirteen graves investigated in the excavations on the position of Ljubljanska cesta was based solely on the grave markings on some vessels in the museum. (Two more graves were examined in 1954 on the position Ljubljanska cesta and another 19 in the period between 1989 and 1991 at Okrajno glavarstvo). There is a detailed presentation of the correspondence between the museum staff and the Vienna Zentral Kommission, as well as a description of the circumstances of the discovery and then also the excavation of the graves. This presentation is complemented by transcripts of original written sources (letters, reports and newspaper clippings) in the German original with a Slovenian translation. The information presented in these chapters is valuable for the history of Slovenian archaeology as well as the archaeology of Novo Mesto, but also with regard to the local history in general terms and can, therefore, be useful also to those who do not belong to the archaeological profession. However, because most of the remaining text deals with the analysis of certain forms of fibulae and the chronology of the Mokronog Group and its neighbouring areas, the target audience are, in fact, experts dealing above all with the Late La Tène period.

At the beginning of the third chapter, which brings an analysis of the fibulae, the author specifies that in this part the detailed analysis is limited to the Types Nauheim II from the distribution area of the Mokronog Group, and the types Idrija Ia and Nova Vas. He also explains that the starting point was the discussion by Stefan Demetz. Demetz's monograph (Demetz 1999) has become indispensable for anyone who in their work comes across Late La Tène and early Roman forms of fibulae. It has attained this status owing to the detailed analysis of very large amounts of material from European museums, and the typological divisions that accompany the discussions on chronology, distribution, manner of wearing and origins of specific types of fibulae. Although D. Božič acknowledges the value and significance of Demetz's work, he also criticizes the inconsistencies of some of the stated datings and typological attributions, which is only to be expected in such a comprehensive work. There is no particular need to explain the level to which Demetz's typological divisions and chronology have been accepted to anyone who is familiar with current literature, and is quite familiar with the mentioned work itself, which is, in a way, the foundation for reading Božič's analysis, as is also knowledge of Knez's publications of the material from Beletov vrt. On the other hand, it could also be said that Božič's analysis has become a textbook of sorts, used together with Demetz's monograph as a correction or supplement, but also as a reminder to readers that the data they encounter should always be approached critically. This, of course, is not limited to the stated examples. The types Idrija Ia and Nova Vas are dealt with in detail, including discussions on the history of investigation, the form, costume, context of the finds, distribution and dating. Possible misunderstandings in the naming system of the Idrija type fibulas will be avoided in the future thanks to the listing of the different names and opinions put forward by different authors over the years. The updated lists of sites with distribution maps also contribute to the usefulness of the textual part.

The fourth chapter presents the conclusions with re-

dijelova. U kronološkoj obradi nalaza s položaja Okrajno glavarstvo i Ljubljanska cesta atribucija materijala pojedinom stupnju ograničena je na pojedinačne predmete koji ukazuju na vrijeme ukapanja grobova iz kojih materijal potječe, budući da, kako je spomenuto, nisu sačuvane grobne cjeline. Nekropola na Beletovom vrtu ostaje dakle oslonac za definiranje materijala karakterističnog za posljednji stupanj grupe Mokronog, odnosno faze IIIa i IIIb, i upravo je njoj posvećen prvi dio ovog poglavlja, koje se otvara osvrutom na dvije vrste ukopa i njihovu dataciju, pri čemu se pojava kamene grobne konstrukcije pripisuje razdoblju nakon Klaudija. Horizontalna stratigrafija nekropole pokazala je grupiranje kasnolatskih ukopa uglavnom na zapadnom dijelu nekropole Beletov vrt, dok se ranorimski grobovi od srednjeaugustovskog doba nadalje nalaze većinom na njenom istočnom dijelu. Iako se javljaju grobovi iz obje faze kasnog latena kao i rimskodobni ukopi, pokazalo se da se na Okrajnom glavarstvu pokopavanje odvijalo prvenstveno u stupnju Mokronog IIIa, dok na području Ljubljanske ceste prevladavaju rimski grobovi koji sežu sve do 4. st. n. e.

Slijedi poglavlje o relativnoj kronologiji kasnolatskog razdoblja na području jugoistočnih Alpa i sjeverne Italije, u kojem se opširnije govori o, na prethodnim stranicama naznačenim, problemima datacije pojedinih vrsta materijala kao i nekih zatvorenih cjelina. O relativnoj kronologiji grupe Mokronog pisao je M. Guštin, a nakon njega u nekoliko navrata i D. Božič, koji se u ovom djelu nastavlja na zaključke iznesene prije desetak godina pri uspostavi kronološke sheme koja se i danas koristi (Guštin 1977; 1984; Božič 1987; 1999). U tekstu se objašnjava uspoređivanje ovih stupnjeva s onima latenske kronologije važeće za prostor srednje Europe, pa tako u razdoblju kasnog latena stupnju IIIa odgovara LT D1, dok stupanj IIIb odgovara stupnju LT D2. Osnovna shema ostaje ista kao 1999., a novosti se odnose na dopunu popisa oblika karakterističnih za stupanj Mokronog IIIb do koje se došlo analizom materijala s nekropole na Beletovom vrtu. Autor se dotiče i problematične datacije početka naselja na Magdalensbergu u austrijskoj Koruškoj, oko kojeg se unatoč vrlo dobrom stanju objavljenosti i istraženosti, i dalje vode rasprave, zasada bez konačnog rješenja. D. Božič iznosi svoju dataciju početka naselja na temelju nekoliko stratigrafskih cjelina koje se mogu smatrati najranije datiranim kontekstima naselja, pri čemu se naposljetku slaže s Piccottinijevim stavom i smješta početak trgovačkog naselja na Magdalensbergu u prvu polovinu 1. st. pr. Kr., točnije u prva tri desetljeća ili fazu LT D1b relativne kronologije kasnolatskog razdoblja. S obzirom na niz postojećih različitih interpretacija početka ovog iznimno značajnog naselja, ovaj je zaključak jedan od najzanimljivijih u djelu te će zasigurno probuditi interes mnogih stručnjaka izvan Slovenije, a moguće izazvati i kontroverze. Sljedeće stranice D. Božič posvetio je kronologiji sjeverne Italije, odnosno onoj koju je utemeljio Raffaele De Marinis na osnovu grobnih nalaza iz Lombardije (De Marinis 1984), a koja se koristi i za druge regije. Ovdje se iznose dva zanimljiva prijedloga. Prvi se odnosi na uporabu kratice "LTit" za definiranje sjevernoitalskih stupnjeva po De Marinisu, a kojom bi se omogućilo razli-

gard to the chronology of the Beletov vrt necropolis and its surroundings, or more precisely, its three main parts. In the chronological analysis of the finds from the position Okrajno glavarstvo and Ljubljanska cesta, the attribution of the material to a specific phase is limited to individual objects that indicate the time of the burial of the graves from which the material originates, because, as stated earlier, no grave assemblages have been preserved. The Beletov vrt necropolis, therefore, remains the principal support for defining the material characteristic of the last phase of the Mokronog Group, namely the IIIa and IIIb phase. It is this necropolis that is the subject of the first part of this chapter which opens with a review of two types of burial and their dating, with the stone grave structure attributed to the period after Claudius. The horizontal stratigraphy of the necropolis showed a grouping of Late La Tène burials mostly in the western part of the Beletov vrt necropolis, while the early Roman graves beginning with the Middle Augustan period are located mostly on the eastern part. Although there are graves from both Late La Tène phases as well as Roman burials, it transpired that at Okrajno glavarstvo burials took place primarily during the Mokronog IIIa phase, while the area of Ljubljanska cesta is dominated by Roman graves continuing up to the 4th century AD.

This chapter is followed by a chapter on the relative chronology of the Late La Tène period in the south-eastern Alpine area and northern Italy, dealing in greater detail with the problems, mentioned in the preceding pages, of dating certain types of material as well as some closed contexts. The relative chronology of the Mokronog Group has been addressed by M. Guštin, and after him on several occasions also by D. Božič and in this work, Božič builds on the conclusions presented some ten years ago when the chronological scheme, still in use today, was first being established (Guštin 1977; 1984; Božič 1987; 1999). The text explains the comparison of these phases with those of the La Tène chronology valid for central Europe. Thus, in the Late La Tène period phase IIIa corresponds to LT D1 while phase IIIb corresponds to phase LT D2. The basic scheme remains the same as in 1999, the novelty being the additions to the list of forms characteristic of the Mokronog IIIb phase. These additions resulted from the analysis of the material from the Beletov vrt necropolis. The author also addresses the problematic dating of the inception of the settlement on Magdalensberg in the Austrian province of Carinthia, that is still the subject of ongoing debates despite the fact that it has been investigated and published to a high degree. D. Božič presents his own dating of the settlement's inception based on a few stratigraphic contexts that can be considered to be the earliest dated contexts of the settlement. In this he ultimately agrees with Piccottini's view and places the inception of the trading settlement on Magdalensberg in the first half of the 1st century BC, or more precisely, in the first three decades or phase LT D1b of the Late La Tène period relative chronology. Bearing in mind that there are currently several different interpretations of the inception of this very important settlement, this conclusion is one of the most interesting in the work and will surely arouse the interest of many experts outside Slovenia, and maybe even give rise to controversy. D. Božič devotes the pages that follow to the chronology of northern Italy, as established by Raffaele de Marinis based on the grave finds from Lombardy (De Marinis 1984) and used also for other regions. Two interesting proposals are presented here. The first refers to using

kovanje naspram srednjoeuropske nomenklature. Taj prijedlog rezultat je autorove usporedbe stupnja LT D1 po De Marinisu s onim LT D1a srednje Europe, odnosno stupnja LT D2 Lombardije s fazom LT D1b. Tu dolazimo do drugog prijedloga, odnosno uvođenja stupnja LT D3 za sjevernu Italiju (točnije LTit D3 po novoj nomenklaturi) koji bi odgovarao srednjoeuropskom stupnju LT D2, a uključivao bi i ranoaugustovsko doba, za razliku od De Marinisovog mišljenja da se kraj kasnolatenskog doba mora datirati oko 30. g. pr. Kr. To nas pitanje dovodi do još jednog problema u suvremenoj literaturi o kasnolatenskom razdoblju kojeg se u ovoj monografiji samo marginalno spominje. Kako se izričito navodi, korištena je relativna kronologija po Gebhardu i Fischeru (v. bilješku 70) s tri kasnolatenske faze, za razliku od podjele na četiri stupnja (LT D1a, D1b, D2a, D2b) koju nalazimo kod S. Rieckhoff, J. Metzlera i nekih drugih autora (vidi o tome pregledno i sažeto, s bibliografijom, u Rieckhoff 2008), iako je prihvaćena apsolutna datacija koju donosi J. Metzler. Kada se u monografiji o nekropolama Novog Mesta govori o stupnju LT D1b u koji pripadaju fibule vrste Almgren 65 ili zdjelčaste (školjkaste ili *Schüssel* fibule) treba imati na umu da se primjerice kod S. Rieckhoff ove vrste javljaju kao oblici karakteristični za fazu LT D2a, odnosno Metzlerov horizont Clemency. Takve razlike ustvari su čisto terminološke prirode i ne odnose se na sadržajni dio pojedinog stupnja u smislu oblika koji se u njemu javljaju, ali lako mogu dovesti do zabuna poput pripisivanja datumskih okvira koji se razlikuju od onih na koje cilja autor, stoga je potrebno jasno definirati koja se kronologija koristi, što autor sasvim ispravno i čini. Izabrana shema prikladnija je utoliko što ne poznaje podjelu mlađe faze kasnog latena na dva horizonta, a što zasada nije moguće učiniti za posljednju fazu grupe Mokronog. Na ovom mjestu dovoljno je upozoriti na aktualnu problematiku kronologije kasnolatenskog razdoblja i činjenicu da paralelno egzistira nekoliko podjela, rađenih naravno na regionalnoj osnovi, ali koje su oslonac za datiranje materijala koji nalazimo i na našim prostorima. U poglavlju o relativnoj kronologiji možda se stoga moglo nešto redaka posvetiti i toj temi kako bi se razriješile eventualne dvojbe kod manje upućenog čitatelja, primjerice studenata koji će ovu monografiju svakako morati koristiti pri proučavanju grupe Mokronog i tipologije kasnolatenskih fibula. Ipak, s obzirom na vrlo opsežnu bibliografiju lako je doći do daljnje literature o temi.

Poglavljem o relativnoj kronologiji završava se tekstualni dio monografije, a slijedi katalog predmeta pronađenih na položajima Ljubljanska cesta i Okrajno glavarstvo, s uvodnim napomenama koji olakšavaju pregled kataloških jedinica i pripadajućih tabli s preglednim i jasnim crtežima, uz koje se nalaze i dvije table s fotografijama kao i tabla s crtežima staklenih predmeta u boji. Uz detaljno opisane i ilustrirane predmete, navedeni su i nalazi koji nisu prikazani na tablama ili su poznati samo iz inventarnih knjiga, čime se zaokružuje priča o povijesti istraživanja s početka monografije. Tu je i popis nalazišta s kartama rasprostranjenosti za tipove Nova Vas i Idrija la te bibliografija.

U uobičajenoj vrlo pohvalnoj praksi slovenskih izdanja

the abbreviation "LTit" in defining the north Italian phases according to De Marinis, which would make it possible to distinguish this from the central European naming system. This proposal is the result of the author's comparison of the LT D1 phase according to De Marinis and the LT D1a phase of central Europe, that is, the Lombard LT D2 phase with the LT D1b phase. This leads to the second proposal, which is the introduction of the phase LT D3 for northern Italy (more precisely LTit D3 according to the new naming system which would correspond to the central European phase LT D2 and would include the early Augustan period. This is in contrast to De Marinis's view that the end of the Late La Tène period should be dated to around 30 years BC. This issue brings us to another problem present in the literature on the Late La Tène period, mentioned only marginally in this work. It is expressly stated that the relative chronology according to Gebhard and Fischer was used (see footnote 70) with three Late La Tène phases, in contrast to the division into four phases (LT D1a, D1b, D2a, D2b) that we find in the work of S. Rieckhoff, J. Metzler and some other authors (see clearly and concisely presented with a bibliography in Rieckhoff 2008), although the absolute dating presented by J. Metzler is accepted. When the monograph on the Novo Mesto necropolises refers to phase LT D1b which includes the Almgren 65 or the dish (or *Schüssel*) fibulae, one should bear in mind that in the work of J. Rieckhoff, for example, these types appear as forms characteristic of the LT D2a phase, that is, Metzler's Clemency horizon. These differences are, in fact, purely terminological in nature and do not refer to the substance of the phases in terms of the forms that appear within them, but they could, however, easily lead to confusion, such as time frame attributions that differ from the ones the author intended. It is therefore, necessary, to precisely identify the chronology being used, as the author quite rightly does. The chosen scheme is more appropriate as it does not recognise the division of the younger stage of Late La Tène into two horizons, which is for now impossible to do for the last phase of the Mokronog Group. Here it will suffice to point to the current problems in Late La Tène chronology and the fact that several divisions exist simultaneously, that were, of course, developed on a regional level but are the principal foundation for dating material found also in areas of Croatia. The chapter on relative chronology, therefore, could have devoted a few lines also to this topic in order to resolve possible dilemmas among less knowledgeable readers, for instance students, who will definitely have to use this monograph when studying the Mokronog Group and the typology of Late La Tène fibulae. Nevertheless, the very comprehensive bibliography facilitates access to additional literature on the topic.

The chapter on relative chronology completes the textual part of the monograph. It is followed by a catalogue of the objects discovered on the positions Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo. The introductory remarks assist in examining the catalogue units and accompanying graphs with well laid out and clear drawings, along with two tables with photographs and a table with colour drawings of glass objects. Along with the detailed descriptions and illustrations of the objects, the author also lists the objects that were not presented in the tables or are known only from inventory books. This completes the account of the history of investigation from the beginning of the monograph. There is also a list of sites with distribution maps for the types Nova Vas and Idrija la, and a bibliography.

i ova je monografija izašla u dvojezičnom, slovensko-engleskom obliku i bogatoj opremi s ilustracijama u boji. Tisak knjige popraćen je prigodnom izložbom održanom u Dolenjskom muzeju u Novom Mestu, potom i u Narodnom muzeju Slovenije u Ljubljani, u kojoj su na široj publici pristupačan način prikazani počeci istraživanja u Novom Mestu, ujedno i počeci slovenske arheologije.

Monografija o nalazima s dvaju lokacija u današnjem Novom Mestu u Dolenjskoj u potpunosti sadržajem odgovara svom podnaslovu, odnosno iscrpno obrađuje pitanja pojedinih oblika fibula i relativne kronologije kasnolatskog razdoblja. Rasprave potaknute dosad neobjavljenim nalazima poslužile su autoru za šire analize koje nadilaze područje rasprostiranja grupe Mokronog, a engleski će prijevod zasigurno olakšati međunarodnu recepciju djela. Iako na trenutke pri čitanju tekst može djelovati suhoparno zbog velike količine informacija, djelo je logično koncipirano i može se po potrebi iščitavati i tematski kroz poglavlja, što pogotovo vrijedi za izdvojene oblike fibula koje se mogu čitati i kao tri zasebna članka. Djelo se nadovezuje na dosadašnje radove D. Božiča u kojima je zacrtao osnove kronologije mlađeg željeznog doba, ovaj put s detaljnijom obradom posljednje faze u periodizaciji tog razdoblja. Knjiga je rezultat pedantne analize i pažnje za detalje koja je očita i u prijašnjim radovima, te je s pravom već sada postala nezaobilazno djelo za sve koji se zanimaju za složenu i izazovnu problematiku kasnolatskog doba.

In line with the usual highly praiseworthy practice of Slovenian publishers, this monograph was also published in bilingual form, in English and Slovenian, richly designed and with colour illustrations. The publication of the book was accompanied by an exhibition held at the Dolenjska Museum in Novo Mesto, and then also in the National Museum of Slovenia in Ljubljana. These exhibitions presented, in a manner accessible to the wider public, the beginnings of investigations in Novo Mesto which were also the beginnings of Slovenian archaeology.

The content of the monograph on the finds from two locations in today's Novo Mesto in Dolenjska is entirely true to its subtitle – it deals thoroughly and in great detail with issues relating to certain forms of fibulae and the relative chronology of the Late La Tène period. The author makes use of the discussions prompted by the previously unpublished finds for a wider analysis, transcending the distribution area of the Mokronog Group, and the English translation will certainly facilitate the international reception of the work. Although at times the text may seem somewhat dry because of the large amount of information presented, the work is logically conceived and, if needed, can be read by topics across the chapters, which is especially true for the fibula forms that have been singled out and that can be read as three separate articles. The monograph builds on the existing work of D. Božič in which he outlined the basics of the Late Iron Age chronology, this time dealing in more detail with the last phase in the period. The book is the result of meticulous analysis and attention to detail that was evident in the author's previous works, and has rightfully already become indispensable for all those with an interest in the complex and challenging issues of the Late La Tène period.

Asja Tonc

Prijevod i lektura / *Translation and Proofreading*

Sanjin Mihelić

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Božič, D. 1987, Zapadna grupa, in: *Praistorija jugoslavenskih zemalja*, V, Benac A. (ed), Sarajevo, 855-897.
 Božič, D. 1999, Die Erforschung der Latènezeit in Slowenien seit Jahr 1964, *Arheološki Vestnik*, 50, 189-213.
 De Marinis, R. 1984, Treviglio (Bergamo), *Studi etruschi*, vol. L, 519-522.
 Demetz, S. 1999, *Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländer*, Frühgeschichtliche und Provinzialrömische Archäologie Materialien und Forschungen, 4, Rahden.

- Guštin, M. 1977, Relativna kronologija grobov „Mokronoške skupine“, in: *Keltske študije*, Brežice, 67-103.
 Guštin, M. 1984, Die Kelten in Jugoslawien, *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, 31, 305-363.
 Rieckhoff, S. 2008, Geschichte der Chronologie der Späten Eisenzeit in Mitteleuropa und das Paradigma der Kontinuität, *Leipziger online-Beiträge zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie*, 30, 1-11.

